

ŠUŠOL, Jaroslav. Elektronická komunikácia vo vede. Bratislava : Centrum VTI SR, 2003. 153 s. ISBN 80-85165-88-0

Tato práce Jaroslava Šušola, vysokoškolského učiteľa pôsobícího na katedře knihovní a informační vědy Filozofické fakulty Komenského univerzity v Bratislavě byla napsána a vydána jako práce habilitační, tj. práce k dosažení vědecko-pedagogické hodnosti docenta v daném oboru.

Její téma je velmi aktuální a současně také průřezové, neboť se týká všech vědních oborů, rozvoje vědy jako celku, která výrazně ovlivňuje vývoj současné společnosti. Jde o tematiku, na kterou lze pohlížet z mnoha hledisek. Autor se ve své práci přednostně soustřeďuje pouze na ty aspekty elektronické komunikace ve vědě, které souvisejí s vývojem od tradičních dokumentů k elektronickým zdrojům, od tradičního publikování k publikování elektronickému, od tradičních technologií k nejmodernějším informačním technologiím. Pozornost také věnuje institucionálnímu zabezpečení elektronické komunikace ve vědě. Autor si pak ověřuje analýzou výsledků výzkumu autorských preferencí v oblasti elektronického publikování na Slovensku, do jaké míry se tento proces uplatňuje ve vývoji vědy v tomto státě a jaké názory na něj mají slovenští vědečtí pracovníci.

Elektronická komunikace ve vědě má ovšem více aspektů, než kterými se tato práce zabývá, avšak autor je vědomě opomíjí nebo na ně jen letmo upozorňuje. Jde zejména o aspekty a také důsledky sociálně psychologické (těm se velmi stručně a pouze všeobecně věnuje v kap. 2.6 „Kritika elektronickej komunikácie“) a dnes velmi frekventované problémy legislativní, zejména autorskoprávní, jejichž řešení se ovšem mohou ujmout ve spolupráci s informačními odborníky pouze erudovaní a na tuto problematiku specializovaní právníci.

Zatímco první tři kapitoly představují spíše dobře zpracovaný, ale pro další postup nezbytný kompilát uvádějící do dané problematiky, jádro této práce spočívá a výrazný autorův tvůrčí přínos představuje 4. kapitola nazvaná stejně jako celá tato práce „Elektronická komunikácia vo vede“. Na tuto kapitolu navazuje a těsně s ní souvisí kap. 5. „Technológia elektronickej komunikácie“.

Analýza již zmíněného výzkumu preferencí elektronického publikování je pak náplní 6. kapitoly, která je pohledem na míru praktického uplatnění toho (na Slovensku), co je teoreticky popsáno v předchozích kapitolách.

Na Šušolově práci mimo jiné oceňuji autorovu snahu terminologicky přesně se vyjadřovat, definovat všechny méně známé nebo neobvyklé pojmy. Souhlasím s jeho důsledným odlišením termínu dokument od termínu elektronický zdroj. V české odborné terminologii se stále ještě používá termínu elektronický dokument ve smyslu dokumentu digitálního nebo digitalizovaného. Ve skutečnosti však digitalizací dokumentu dochází k jistému rozkladu dokumentu tak, jak tento termín zavedli na konci 19. století Paul Otlet a Henri Lafontaine.

Velmi pozoruhodné je Šušolovo zjištění opírající se o některé zahraniční analýzy, že elektronické publikování, jakož i provoz informačních systémů s elektronickými zdroji ve vědě, není výrazně levnější než vydávání tzv. tradičních dokumentů a provoz informačních systémů s tradičními dokumenty. I když se přitom přednosti a výhody elektronické komunikace ve vědě v porovnání s těmi, jež nazýváme tradičními, jeví jako nesporné, vtírá se neodbytná otázka: jaká bude nakonec výsledná ekonomická efektivnost elektronické komunikace ve společnosti (a to nejen ve vědě), vezmeme-li v úvahu rostoucí křehkost této komunikace, která je stále častěji napadána počítačovými viry, hackery, teroristy nebo jen nezodpovědnými šprýmaři? Navíc je nutno do nákladů na elektronickou komunikaci započítávat stále častěji obměňovanou techniku, technologii a zdokonalující se programové vybavení. Nelze také nebrat v úvahu mnohé kvantitativně obtížné vyjádřitelné aspekty psychologické, sociální, problémy nové dělby práce (autor se dnes zpravidla ocitá v roli pásaře a korektora) atd. V okruhu vědy má elektronická komunikace vedle řady předností i mnoho citlivých míst, jako jsou např. nedostatek redakčního recenzování, problém důvěryhodnosti zdrojů, možnost měnit elektronické texty nepovolanými osobami atd. Všechny tyto otázky by stály ještě za další rozpracování v celosvětovém měřítku už proto, že elektronická komunikace ve vědě nabývá globálních rozměrů.

Autor zařadil do své publikace také výsledky současného stavu a vývojové tendence ve využívání elektronické komunikace ve vědě na Slovensku (str. 117-133). Statistické vyhodnocení výsledků dotazníkového průzkumu provedla PhDr. Ludmila Mistríková. Průzkum ukázal, že celkový pohyb od tradiční k elektronické komunikaci ve vědě na Slovensku je sice zřetelný, ale přitom silně diferencovaný podle různých vědních oborů. Patrnější je v technických a přírodních vědách, méně zřetelný je ve vědách sociálních a humanitních. Liší se také podle věku, kdy se ovšem kupodivu jednoznačně neukazuje, že by mladší vědci vždy více využívali elektronickou komunikaci než komunikaci tradiční. A protože k vývoji dochází ve vlnách (viz např. současný celosvětový odklon mládeže od televize), můžeme se i na tomto úseku dočkat různých překvapení.

Šušolův pohled na elektronickou komunikaci je zkrátka střízlivý, není nekriticky nadšený, zohledňuje vedle pozi-

tiv i možná negativa a rizika a nezakrývá mnoho otevřených problémů. Stojí zato si tuto jeho knihu prostudovat.

Jiří Cejpek